

КОМПЕТЕНЦІЯ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

COMPETENCE OF FUND DEPOSIT GUARANTEE FUND IN UKRAINE: FINANCIAL AND LEGAL ASPECT

Швагер О.А.,

*асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та банківського права
Української академії банківської справи,
аспірант кафедри цивільного, фінансового та адміністративного права
Класичного приватного університету*

Стаття присвячена дослідженню питання щодо визначення основних напрямів фінансово-правового регулювання діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні. Розкрито питання співвідношення окремих елементів компетенції Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Проаналізовано норми чинного законодавства, які характеризують фінансово-правову компетенцію Фонду гарантування вкладів фізичних осіб.

Ключові слова: повноваження, компетенція, суб'єкт права, система гарантування вкладів фізичних осіб, банківська система.

Статья посвящена исследованию вопроса определения основных направлений финансово-правового регулирования деятельности Фонда гарантирования вкладов физических лиц. Раскрыто соотношение отдельных элементов компетенции Фонда гарантирования вкладов физических лиц. Проведён анализ норм действующего законодательства, которые характеризуют финансово-правовую компетенцию Фонда гарантирования вкладов физических лиц.

Ключевые слова: полномочия, компетенция, субъект права, система гарантирования вкладов физических лиц, банковская система.

The article is devoted to the study of the main directions of the financial and legal regulation of the activity of the Deposit Guaranteeing Fund of Natural Persons in Ukraine. It is disclosed the issue of the certain elements correlation of the Deposit Guaranteeing Fund of Natural Persons competence. The analysis of the norms of the current legislation characterizing the financial and legal competence of the Deposit Guaranteeing Fund of Natural Persons was done.

Key words: powers, competence, subject of law, system of the deposit guaranteeing of natural persons, banking system.

Актуальність теми. В умовах постійного розвитку фінансового законодавства в Україні, а також динамічності розвитку банківського сектора актуальним постає питання визначення місця Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) серед інших суб'єктів фінансового права. Це питання, безумовно, є актуальною науковою та практичною проблемою. Тому під час аналізу діяльності Фонду необхідно визначити межі правового регулювання, у яких виникає його фінансова правосуб'єктність, зокрема розглянути компетенційну складову його діяльності.

Метою статті є аналіз зазначених питань шляхом вивчення окремих аспектів фінансово-правового регулювання діяльності уповноважених суб'єктів системи гарантування (страхування) вкладів в Україні, а також узагальнення підходів до визначення основних функцій таких суб'єктів на підставі чинних нормативно-правових актів і наукової юридичної літератури.

На сьогодні в юридичній літературі приділено недостатньо уваги питанню діяльності Фонду загалом і аспектам фінансово-правового регулювання такої діяльності зокрема.

Якщо брати до уваги дослідження, що стосуються інших суб'єктів фінансової системи, то варто

звернути увагу на роботи, у яких розкрито характер і особливості елементного складу фінансової системи, наприклад, таких авторів, як Я.А. Гейвандов, Л.Г. Єфімова, Г.А. Тосунян, В.П. Нагребельний, Л.К. Воронова та інші.

Проте цілісного правового дослідження фінансово-правового регулювання діяльності Фонду як суб'єкта, що здійснює управління системою гарантування вкладів фізичних осіб в Україні, на сьогодні немає.

Виклад основного матеріалу. В умовах розвитку фінансової системи, що здатна забезпечити сталість, незалежність, ефективність діяльності суб'єктів такої системи, постає актуальним питання визначення місця Фонду серед таких суб'єктів.

Аналізуючи чинне законодавство України щодо функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб, потрібно зауважити на тому, що вона існує в межах як банківської системи зокрема, так і фінансової системи держави загалом (рис. 1).

- 1- фінансова система України;
- 2- банківська система України;
- 3- система гарантування вкладів фізичних осіб в Україні

Як убачаємо із Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб в Україні» (надалі –

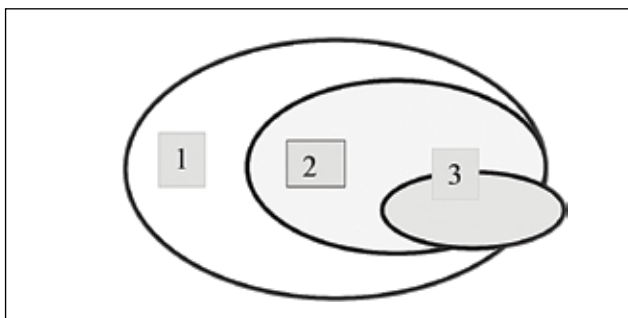

Рис. 1. Логічна схема зв'язку між фінансовою, банківською системами й системою гарантування вкладів фізичних осіб в Україні

Закон), вступаючи у правовідносини, що виникають у межах взаємодії елементів цих систем, Фонд повинен посісти певне місце в тій чи іншій системі, урахувавши виконання ним функцій, які є виключними саме для нього [1].

Виходячи з положень ст. 3 Закону, Фонд є установою, що виконує спеціальні функції у сфері гарантування вкладів фізичних осіб, виведення неплатоспроможних банків із ринку й ліквідацію банків у випадках, установлених Законом. Органи державної влади та Національний банк України не мають права втручатися в діяльність Фонду щодо реалізації законодавчо закріплених за ним функцій і повноважень. Взаємодія Фонду з Національним банком України й органами державної влади здійснюється в межах, визначених Законом, іншими актами законодавства [1].

Зрозумілим є той факт, що Фонд є відокремленим, самостійним і цілісним суб'єктом права, а отже, набуває певну сукупність прав та обов'язків, що характеризують його правосуб'єктність.

У попередніх роботах ми визначили, що для набуття фінансово-правового статусу уповноваженого суб'єкта системи гарантування (страхування) вкладів суб'єкт права мусить відповідати певним критеріям, які висуває до нього законодавець. Тобто, Фонду повинні бути притаманні певні ознаки, що визначають його як суб'єкта публічно-правової фінансової діяльності. У свою чергу, отримуючи певні правомочності щодо здійснення покладених на нього функцій, він погоджується на законодавчі обмеження, які встановлює держава щодо такої діяльності [2, с. 118].

У межах дослідження питання правосуб'єктності вважаємо за доцільне виділити поряд із ним поняття «компетенція». За своїм змістом правосуб'єктність є більш широким терміном, оскільки, як уважають деякі дослідники, під компетенцією потрібно розуміти законно покладений на уповноважений суб'єкт обсяг публічних прав [3, с. 55].

До елементів компетенції, як зазначає Ю.О. Тихомиров, належать такі: 1) нормативно встановлені цілі; 2) предмети ведення як юридично визначені сфери й об'єкти впливу; 3) владні повноваження як гарантований законом ступінь прийняття рішень і здійснення дій [3, с. 56–57].

Проаналізувавши норми чинного законодавства у сфері гарантування прав вкладників, ми визначили

таке: 1) нормативно встановленою метою діяльності Фонду є підвищення довіри до банківської системи України та банківських установ, захист прав і законних інтересів вкладників банків, зміцнення довіри до банківської системи України, стимулювання залучення коштів у банківську систему України, забезпечення ефективної процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку й ліквідації банків шляхом виконання ним виключно покладених на нього функцій; 2) до сфери впливу треба зарахувати безпосередню діяльність Фонду, яку він здійснює як самостійний суб'єкт правовідносин; 3) владні повноваження належать Виконавчій дирекції Фонду (ст. 12 Закону), спрямовані на забезпечення досягнення нормативно визначеної мети діяльності Фонду.

Варто зазначити, що компетенція Фонду є, беззаперечно, такою, що забезпечує управління ним коштами всередині системи та назовні виражається в управлінні публічними фінансами.

Особливістю фінансово-правової компетенції Фонду є його повноваження. Безпосередньо реалізовувати свої повноваження й брати участь у фінансових правовідносинах суб'єкта фінансового права, яким є Фонд, дозволяє його дієздатність – здатність здійснення публічного страхування (гарантування), публічного прийняття рішень, несення публічної відповідальності за функціонування безпосередньо системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

Розширення компетенції Фонду з набранням чинності Закону поставило однозначне питання про його місце в банківській системі та визначення його впливу на фінансові правовідносини як регулятора. Однозначної відповіді на сьогодні ми дати не можемо, оскільки, без сумніву, ми не можемо зарахувати Фонд до другого рівня банківської системи, однак і пряма вказівка в ст. 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» на те, що банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені й діють на території України відповідно законодавства України, не надає нам можливості зарахувати Фонд до першого (верхнього) рівня банківської системи.

Отже, Фонд, будучи наділеним відповідними спеціальними повноваженнями у сфері публічних фінансів, посів своє особливе місце серед суб'єктів фінансових відносин, частково змінивши статус Національного банку України як монополіста в регульованні банківської системи як частини фінансової.

Як і Національний банк України, так і Фонд є суб'єктами фінансового права: їхня діяльність спрямована на забезпечення стабільності фінансової системи держави, забезпечення ефективного функціонування публічних грошових фондів, але кожен із них має свою особливу компетенцію, тобто наділений своїми специфічними фінансовими повноваженнями, що дає змогу відокремити їхній вплив на розвиток трьох систем – фінансової, банківської та системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні.

Якщо взяти до уваги зарубіжний досвід, то варто звернути увагу на те, що не всі уповноважені

суб'єкти системи гарантування (страхування) вкладів мають однакову за обсягом компетенцію.

Так, наприклад, на підставі аналізу гл. 5 Закону про страхування вкладів та зобов'язань інвесторів від 20 червня 2002 р. № IX-975 Республіки Литва можна зробити висновок про те, що компетенцією державної компанії щодо страхування депозитів і зобов'язань інвесторів є виключно управління коштами всередині системи страхування депозитів, їх раціональний перерозподіл і безпосередньо здійснення наглядових функцій за підконтрольними суб'єктами [4]. На відміну від Фонду, литовська державна компанія щодо страхування депозитів і зобов'язань інвесторів не наділена повноваженнями стосовно виведення неплатоспроможних банків із ринку, що, на нашу думку, зменшує обсяг її компетенції, порівняно з Фондом, у частині здійснення окремих функцій банківського регулювання та нагляду.

Висновки. На підставі всього вищевикладеного, а також урахувавши те, що функціонування систе-

ми гарантування вкладів фізичних осіб залежить від побудови банківської системи, ступеня державного регулювання діяльності уповноважених суб'єктів та інших суб'єктів цієї системи, організації саме банківського нагляду, можна зробити висновок про те, що розширення компетенційних можливостей Фонду за рахунок надання йому повноважень щодо здійснення окремих функцій банківського регулювання й банківського нагляду надає можливість йому поряд із Національним банком України брати участь у формуванні та розвитку ефективної, стабільної банківської системи України. Завдяки детальному аналізу компетенції Фонду зрозуміло, що визначення його місця серед інших суб'єктів фінансового права стає можливим саме через характеристику його особливих повноважень.

Також варто продовжити аналіз законодавства інших країн у частині визначення місця уповноважених суб'єктів систем гарантування (страхування) вкладів у фінансовій системі та їх фінансово-правового статусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб : Закон України від 23.02.2012 р. № 4452-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 50. – Ст. 564. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.
2. Швагер О.А. Фінансово-правовий статус уповноважених суб'єктів системи гарантування (страхування) вкладів фізичних осіб / О.А. Швагер // Науковий вісник Херсонського державного університету : збірник наукових праць. Серія «Юридичні науки». – 2014. – Вип. 6-2. – Т. 3. – С. 116–118.
3. Тихомиров Ю.А. Теория компетенции / Ю.А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр, 2001. – 355 с.
4. Закон про страхування вкладів та зобов'язань інвесторів від 20.06.2002 р. № IX-975 Республіки Литва [Електронний ресурс] / – Режим доступу : http://www.lb.lt/deposit_insurance.